

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
МИНИСТАРСТВО ГРАЂЕВИНАРСТВА, САОБРАЋАЈА И ИНФРАСТРУКТУРЕ
СЕКТОР ЗА ПРОСТОРНО ПЛАНИРАЊЕ, УРБАНИЗАМ И СТАНОВАЊЕ

ПРОСТОРНИ ПЛАН ПОДРУЧЈА ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ ИЗВОРИШТА ВОДОСНАБДЕВАЊА „ЈЕЛАШНИЦА”

- РАНИ ЈАВНИ УВИД -

Београд, децембар 2015. године

УВОД

Приступа се изради Просторног плана подручја посебне намене изворишта водоснабдевања „Јелашница” (у даљем тексту: Просторни план), на основу Одлуке о изради Просторног плана („Службени гласник РС” број 93/15) и Одлуке о изради Стратешке процене утицаја Просторног плана подручја посебне намене изворишта водоснабдевања „Јелашница” на животну средину („Службени гласник РС”, број 76/15).

Просторни план ће се израђивати у складу са принципима/начелима планирања, коришћења, уређења и заштите простора утврђеним чланом 3. Закона о планирању и изградњи („Службени гласник РС”, бр. 72/09, 81/09 - исправка, 64/10 - УС, 24/11, 121/12, 42/13 - УС, 50/13 - УС, 98/13 - УС, 132/14 и 145/14), а посебно у складу са начелима одрживог развоја кроз интегрални приступ у планирању, рационалног и одрживог коришћења необновљивих ресурса и оптималног коришћења обновљивих ресурса, као и са начелима уређења простора за потребе одбране земље и у ванредним ситуацијама.

Непосредни предмет Просторног плана представљају следећи објекти изворишта: објекат за захват воде (водозахват из живог тока и/или брана са акумулацијом и прибранским објектима) и цевовод сирове воде. Тачан положај, врсте, тип и карактеристике објеката дефинисаће се техничком документацијом (планска и техничка документација у том смислу морају бити потпуно усаглашене).

Просторни план ће се директно спроводити издавањем локацијских услова и садржаће регулациону разраду за прву зону заштите изворишта водоснабдевања и коридор цевовода. Просторни план је основ за формирање грађевинских парцела за јавну намену, решавање својинских односа, даљу израду техничке документације и прибављање дозвола у складу са Законом о планирању и изградњи.

За посебну намену за коју ће се радити Просторни план утврђена је обавеза дефинисања зона санитарне заштите изворишта водоснабдевања и успостављање режима коришћења простора у оквиру зона санитарне заштите у складу са чланом 77. Закона о водама („Службени Гласник РС”, бр. 30/10 и 93/12) и Правилником о начину одређивања и одржавања зона санитарне заштите изворишта водоснабдевања („Службени Гласник РС”, број 92/08).

Просторни план биће заснован на планској, студијској и другој документацији, резултатима досадашњих истраживања и важећим документима у Републици Србији. Припрема техничке документације ће се одвијати паралелно са израдом Просторног плана, док ће Елаборат о зонама санитарне заштите изворишта бити предмет посебне иницијативе јединица локалне самоуправе на подручју изворишта и радиће се у склопу техничке документације.

Саставни део Просторног плана чини и Стратешка процена утицаја Просторног плана на животну средину.

1. ОПИС ГРАНИЦА ПЛАНСКОГ ДОКУМЕНТА

Подручје Просторног плана обухвата следеће целе катастарске општине (укупне површине од око 184 km² и то: Полом, Грамађе и Декутинце (општина Владичин Хан), Несврта и Крива Феја (град Врање) и Сувојница, Стајковце, Јелашница и Ново Село (општина Сурдулица). Граница Просторног плана пружа се спољним границама наведених катастарских општина. Коначна граница обухвата Просторног плана биће дефинисана Нацртом Просторног плана.

Слив планираног изворишта водоснабдевања „Јелашница“, укупне површине од око 67 km² обухвата делове територији следећих катастарских општина: Јелашница, Стајковце, Ново Село, Несврта и Крива Феја.

2. КРАЋИ ИЗВОД ИЗ ПЛАНСКИХ ДОКУМЕНАТА ВИШЕГ РЕДА

Законом о Просторном плану Републике Србије од 2010. до 2020. године („Службени гласник РС”, број 88/10) је констатовано оскудно располагање Републике Србије сопственим водним ресурсима неповољно распоређеним по простору и времену, те је утврђен неопходан развој сложених интегралних водoprивредних система са пребацивањем воде на све већа растојања, са акумулацијама које обезбеђују неопходну просторну и временску прераспodelу вода.

Уредбом о утврђивању Регионалног просторног плана општина Јужног поморавља („Службени гласник РС”, број 83/10) је утврђено да се водоснабдевање општине Владичин Хан ослања на функционисање регионалног система „Власина”, даљи развој водовода у овом регионалном систему, као и одрживо коришћење локалних изворишта до количина које не угрожавају еколошке услове у окружењу.

Уредбом о утврђивању Водoprивредне основе Републике Србије („Службени гласник РС”, број 11/02) је утврђено да се услед потреба за високим степеном обезбеђења квалитета и количина вода за водоснабдевање становништва, поред регионалних изворишта, користе и локална изворишта висококвалитетних вода која се могу експлоатисати до рационалног нивоа. На овај начин постиже се виши степен обезбеђености задовољења потреба корисника вода, као и заштита висококвалитетних вода, поред редовних мера заштите вода. Принцип експлоатације локалних изворишта подразумева њихово коришћење до рационалних, еколошки прихватљивих граница, а потом и допремање недостајућих количина вода из регионалних система.

Стратегија управљања водама на територији Републике Србије, која је у фази нацрта, требало би да замени Водoprивредну основу Републике Србије. Доношењем Стратегије обезбедиће се континуитет у дугорочном планирању функционисања сектора вода (укључујући и изворишта за водоснабдевање), на принципу одрживог развоја, односно, обављање водне делатности у њеним основним областима (уређење и коришћење вода, заштита вода од загађивања и уређење водотока и заштита од штетног дејства вода), укључујући и институционални развој, финансирање, мониторинг и др. Стратегија представља документ на основу којег ће се спроводити реформе сектора вода, како би се достигли потребни стандарди у управљању водама, укључујући и организационо прилагођавање и системско јачање стручних и институционалних капацитета на националном, регионалном и локалном нивоу. Стратешка опредељења и циљеви утврђени овим документом представљају основ за израду Плана управљања водама на сливу Дунава на територији Републике Србије и планова управљања водама на водним подручјима. Истовремено, оквири постављени овом Стратегијом морају се уважавати при изради стратегија и планова просторног уређења, заштите животне средине и других области које зависе од вода или имају утицаја на воде.

3. ОПИС ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА, НАЧИНА КОРИШЋЕЊА ПРОСТОРА И ОСНОВНИХ ОГРАНИЧЕЊА

Подручје Просторног плана простире се у брдско-планинском рејону и одликује се дисецираним рељефом са великом разликом између најниже и највише надморске висине (око 325m н в, у долини Јужне Мораве у крајњем северозападном делу, односно 1923m н в, врх Бесна кобила на крајњем југоистоку).

У намени простора доминирају шуме, шумско земљиште и други вегетацијом обрасли терени са око 124 km² (67%), затим површине насеља и други антропогени терени у функцији насеља и инфраструктуре са око 45 km² (25%), док најмању површину заузима пољoprивредно земљиште са око 15 km² (8%).

На подручју Просторног плана живело је око 3370 становника (према Попису из 2011. године) у 9 статистичких насеља, од којих су 4 насеља у сливу изворишта.

Постојеће решење водоснабдевања општине Владичин Хан заснива се на захватању вода у затварачници ХЕ „Врла IV“, на турбинском цевоводу пречника $\varnothing 1600$ mm. Тако захваћена вода се гравитационо челичним цевоводом $\varnothing 300$ mm допрема до прекидне коморе која се налази испред постројења за пречишћавање вода (у даљем тексту: ППВ) „Полом“. Планирано је да ово постројење буде изграђено у две фазе са капацитетима од по 125 l/s. Садашњи капацитет прве фазе развоја ППВ „Полом“ од 125 l/s, није у потпуности достигнут због техничких проблема. У садашњим условима рада у ППВ „Полом“ обављају се следећи технолошки поступци третмана сирове воде: аерација, коагулација, флокулација, филтрација на пешчаним филтерима и дезинфекција.

Водоснабдевање становништва општине Владичин Хан у зависности је, од режима рада ХЕ „Врла IV“. С обзиром да услед ремонта „Врла IV“ сваке године има застој од 20 до 40 и више дана, ППВ „Полом“ уопште не ради. Сваки престанак рада агрегата из техничких разлога, као и било какав квар на цевоводу или затварачници изискује престанак рада постројења, што ствара апсолутну несигурност у водоснабдевању општине Владичин Хан. У овом случају се алтернативно користе бунари из изворишта „Сува Морава“ у приобаљу Јужне Мораве, чији капацитети не задовољавају у потпуности потребе Владичиног Хана.

У претходном периоду кроз анализе унапређења система водоснабдевања разматрано је више могућих варијанти за обезбеђење недостајућих количина воде за водоснабдевање Владичиног Хана у току ремонта система ХЕ Врла, а предност је дата варијанти захватања воде из Јелашничке реке.

4. ЦИЉЕВИ ИЗРАДЕ ПЛАНА

Републичка дирекција за воде и Привредно друштво „Хидроелектране Ђердап“ д.о.о. су споразумно уврстиле у своје приоритете припрему планске и техничке документације за извориште водоснабдевања „Јелашница“ у 2015-2016. години, како би се омогућио почетак изградње у наредним годинама.

4.1. Визија и општи циљеви просторног развоја

Визија је дугорочно обезбеђен висок квалитет воде у сливу „Јелашнице“, поуздано водоснабдевање корисника на подручју општине Владичин Хан и у окружењу, и остварен одрживи развој обухваћеног подручја и локалних заједница.

Имајући у виду препоруке и стандарде Европске уније у погледу одрживог развоја у области политике вода¹ и заштићеним подручјима², утврђују се следећи општи циљеви заштите, уређења и одрживог развоја подручја:

1. Одрживо коришћење водних ресурса, обезбеђење трајне и интегрисане заштите и унапређења квалитета вода изворишта водоснабдевања, те стварање услова за изградњу објеката изворишта водоснабдевања „Јелашница“;

2. Очување и обезбеђење простора за функционисање и изградњу водопривредне инфраструктуре и објеката;

3. Успостављање зона санитарне заштите изворишта и утврђивање режима заштите, коришћења и уређења простора, ефикаснија контрола заштите, коришћења и изградње простора у зонама заштите изворишта;

¹ Directive of the European Parliament and of the Council 2000/60/EC – Establishing Framework for Community Action in the Field of Water Policy.

² „Европска повеља за одрживи туризам у заштићеним подручјима“, „Европске перспективе просторног планирања“, смернице Међународне уније за заштиту природе, Светске туристичке организације и Програма Уједињених нација за животну средину и др.

4. Усклађивање размештаја активности и физичких структура са режимима заштите изворишта, природних и културних добара, односно обезбеђивање услова за даље функционисање постојећих и планираних привредних активности, насеља и инфраструктурних система, као и обезбеђење услова за њихово измештање уколико се њихова функција не може ускладити са функцијом водоснабдевања и режимима заштите вода, природних и културних добара;

5. Заштита, очување, унапређење и одрживо коришћење природних вредности, односно интегритета, лепоте и разноликости предела;

6. Стварање услова за реализацију компензација локалном становништву у складу са ограничењима режима заштите вода, кроз развој инфраструктуре и објеката, активности и функција јавног значаја, повећањем запослености и дохотка сеоског становништва, подршку аграрном реструктурирању и диверзификацији економских активности на селу, посебно у области еколошки прихватљивог туризма и других комплементарних делатности;

7. Стварање услова за одмор, рекреацију и едукацију посетилаца о природним и културним вредностима подручја, организовањем садржајно заокружене туристичко-рекреативне понуде усклађене са режимима заштите изворишта и интегрисане у понуду примарне туристичке дестинације Власина-Крајиште (Врања, Сурдулице, Владичиног Хана и Босилеграда); и

8. Одговорно управљање просторним развојем, уређењем и заштитом изворишта „Јелашница” у складу са реалним потенцијалима и ограничењима природних и створених вредности и утврђивање елемената за интегрално (вишенаменско) коришћење и заштиту водних ресурса на основу праведне и избалансиране политике усклађивања интереса за коришћење вода с дугорочним интересима и потребама економског и социјалног развоја локалних заједница.

4.2. Принципи просторног развоја

Основни принципи заштите, уређења и одрживог развоја подручја Просторног плана јесу:

- заштита и унапређења животне средине, посебно квалитета вода у сливу планираног изворишта водоснабдевања „Јелашница”;
- заштита и одрживо коришћење водног, пољопривредног и шумског земљишта, посебно од непланске изградње у зонама I и II планираног изворишта;
- повећање уређености, конкурентности и ефикасности територијалног развоја;
- просторно-функционална интегрисаност и усклађен интегрисан развој и заштита изворишта са припадајућим, суседним и осталим јединицама локалне самоуправе у окружењу;
- унапређење територијалне кохезије, капацитета подручја и полицентричан територијални развој (посебно јачање везе урбаних и сеоских насеља), унапређење саобраћајне приступачности и уређење површина за потребе развоја стимулативног пословног окружења;
- развој културног и регионалног идентитета; перманентна едукација грађана и администрације и учешће јавности у одлучивању;
- принцип супсидијарности и јавно-приватног партнерства, као и принцип веће транспарентности у доношењу одлука;
- заштита јавног интереса, јавних добара и добара у општој употреби (приоритетно изворишта „Јелашница”); и
- релативизација конфликта у коришћењу изворишта и одрживом развоју локалних заједница.

5. ПЛАНИРАНА ПРЕТЕЖНА НАМЕНА ПОВРШИНА

Просторни план представља плански основ за обезбеђење просторних услова за остварење посебне намене подручја, тј. за заштиту слива и коришћење планираног изворишта „Јелашница” у условима одрживог, мултифункционалног развоја планског подручја.

Планирани систем за водоснабдевање Владичиног Хана са реке Јелашнице, чине објекат за захват воде (водозахват из живог тока „Јелашнице” и/или брана са акумулацијом и прибранским објектима на овом водотоку) и гравитациони цевовод сирове воде (на релацији водозахват - ППВ „Полом”).

Предвиђено је да профил захвата воде буде узводно од насеља Јелашница, а да евентуална акумулација захвата простор од профила преграде до профила постојеће МХЕ Јелашница (у власништву ЈП „Електропривреда Србије“). Коридор планираног цевовода од водозахвата до ППВ „Полом” прати коридоре траса постојећих локалних саобраћајница у дужини од око 6800 m.

Поред изворишта водоснабдевања, на деловима обухваћеног подручја планским документима вишег реда успостављене су или предвиђене следеће посебне намене:

- заштита природних вредности и туристичка валоризација планине Варденик (у североисточном делу слива и подручја Просторног плана),
- наставак изградње и развој скијалишта на Бесној кобили (у југоисточном делу слива и подручја Просторног плана),
- експлоатација и наставак истраживања минералних сировина у рејону Дуката на планини Варденик (на северном делу слива и подручја Просторног плана) и у рејону Крива Феја - Бесна кобила (у јужном делу слива и подручја Просторног плана).

Основне концепцијске поставке и опредељења заштите, уређења и одрживог развоја подручја Просторног плана јесу:

- Заштита слива изворишта „Јелашница” оствариваће се успостављањем и поштовањем режима зона I, II и III санитарне заштите изворишта, очувањем и унапређењем квалитета вода Јелашничке реке и притока у I и II класи. Приоритет је санитација насеља и успостављање ефикасније контроле заштите, коришћења и изградње простора у зонама санитарне заштите уз обезбеђење институционално-организационе подршке и умрежавања свих релевантних актера чиме се обезбеђује јавни интерес заштите вода и омогућава развој локалних заједница.
- Заштита природних вредности и добара оствариваће се формирањем и функцијама мреже заштићених и еколошки значајних подручја, очувањем заштићених и строго заштићених врста дивље флоре и фауне, феномена геонаслеђа и кључних обележја предела, уз одрживи развој туризма.
- Туристичка понуда биће техничко-технолошки и организационо функционално заокружена, посебно у погледу уређења, опремања села и коришћења садржаја понуде у приобаљу изворишта и интегрисана са понудом непосредног окружења, у првом реду у склопу примарне туристичке дестинације Власина-Крајиште и тулинг правца Ниш-граница Македоније. Планско опредељење је да ће туризам представљати алтернативну делатност и вид компензације локалном становништву за различита ограничења у развоју који намећу режими заштите изворишта и природног наслеђа и ресурса. Туризам ће активирати развој комплементарних активности и структура (посебно у производњи органске хране, аутентичних етно-производа, традиционалних заната, јавних служби, инфраструктуре и др.) и подржати заштиту и презентацију природних и културних вредности.
- Привредни развој подручја оствариваће се подржавањем динамичнијег привредног раста у делатностима комплементарним заштити изворишта и природних вредности.

Приоритет има развој водопривреде, а потом њој комплементарних делатности: одрживог туризма, органске пољопривреде, шумарства и услуга. Остваривање ових опредељења подразумева примену европских директива о водама и принципа одрживог развоја у заштићеним подручјима који може да активира територијални капитал подручја; и ефикасно спровођење реформских процеса да допринесу јачању конкурентности привреде. Подстицање развоја конкурентне и одрживе пољопривреде и руралног туризма омогућиће побољшање квалитета живљења сеоског становништва и остваривање заштите и одрживог коришћења пољопривредног земљишта и предела. Приоритет је развој пољопривредних производа посебних одлика квалитета до нивоа препознатљивог географског имена порекла (сточарски производи, воће) и јачање веза пољопривреде и комплементарних делатности (туризам, угоститељство и сл.).

- Виши квалитет доступности и интегрисаности подручја Просторног плана са окружењем оствариће се: осавремењавањем и рехабилитацијом државних путева првог (ДП ИБ 40) и другог реда (ДП ИБ 442), како би се омогућила боља веза са аутопутем Е-75 и железничком пругом; развојем јавног саобраћаја; уређењем бицикличких, пешачких, планинарских, излетничких и риболовних стаза. Подједнаког је значаја развој и виши квалитет локалне мреже путева, укључујући панорамске путеве, која омогућава приступ и повезивање руралних, туристичких и заштићених подручја са државним путевима и насељима.
- Будући развој насеља биће у великој мери опредељен просторно-функцијским односима и везама са окружењем подручја Просторног плана. Боља конституција и функцијско умрежавање система урбаних и микроразвојних центара оствариваће се јачањем и развојем функција регионалног центра Врање и субрегионалних центара Владичин Хан и Сурдулица у непосредном окружењу планског подручја и микроразвојних центара на подручју Просторног плана.
- Развој енергетске инфраструктуре и електронске комуникационе мреже имаће посебног значаја не само за подизање стандарда становништва, већ и за привредни развој подручја, развој мреже насеља и туризма на руралном подручју. Приоритет у решавању комуналних проблема има успостављање система управљања отпадом, затварање свих несанитарних депонија и сметлишта, чишћење речних корита и других видова инфраструктурних коридора (у првом реду на подручју слива) од појава нелегално одложеног комуналног отпада и преусмеравање укупних токова отпада ка планираној регионалној депонији.
- Значајним се сматра функцијско повезивање и јачање капацитета и партнерстава општина Владичин Хан и Сурдулица и града Врање и укључивање локалног становништва у активности управљања коришћењем, заштитом уређењем и одрживим развојем слива изворишта и подручја природних и културних вредности. Очекује се да ће подстицајну улогу имати остваривање добити (компензационим мерама) за локалне заједнице по основу остваривања посебних намена подручја.

Формирање изворишта намењеног водоснабдевању може изазвати одређене конфликте у простору, те је један од основних задатака Просторног плана обезбеђење решења за интегрални развој, коришћење и уређење подручја посебне намене, односно релативизација и усаглашавање конфликтних интереса водопривреде и других корисника простора.

Полазишта за релативизацију испољених и потенцијалних конфликтних интереса између посебних намена и у односу на одрживи развој подручја и локалних заједница су:

- обезбеђење одговарајућих компензација локалном становништву на име ограничења у производњи насталих успостављањем режима заштите изворишта, спровођење мера заштите простора и изворишта вода и реализације нових развојних еколошки прихватљивих активности, са непосредном материјалном подршком, у оквиру инвестиционих и експлоатационих трошкова изворишта;

- забрана изградње нових објеката који нису у функцији водопривреде у зони I, а у зони II (евентуалне акумулације) забрана изградње објеката који угрожавају здравствену исправност воде на изворишту, као и утврђивање и поштовање услова и правила изградње и реконструкције објеката у складу са режимима заштите;
- плански развој туризма и алтернативне сеоске економије, усклађених са режимима заштите изворишта и природе, едукација и информисање локалног становништва и посетилаца о вредностима и циљевима заштите изворишта и одрживог развоја подручја;
- унапређење инфраструктурне и комуналне опремљености (посебно санитација насеља и реализација ППОВ) и уређење грађевинског земљишта у насељима и зонама планираним за развој.

Просторни план садржи детаљну разраду за зону I санитарне заштите изворишта водоснабдевања и коридор цевовода. Регулационом разрадом се утврђују правила уређења и грађења за реализацију водопривредних објеката, пратеће инфраструктуре, као и њихово санитарно техничко обезбеђење.

6. ОЧЕКИВАНИ ЕФЕКТИ ПЛАНИРАЊА У ПОГЛЕДУ УНАПРЕЂЕЊА НАЧИНА КОРИШЋЕЊА ПРОСТОРА

Реализација изворишта водоснабдевања ће омогућити дугорочно поуздано снабдевање водом становништва општине Владичин Хан и превазилажење проблема у водоснабдевању проузрокованих режимима рада и одржавања хидроелектрана и изворишта регионалног система водоснабдевања - акумулације „Власина”.

Доношењем Просторног плана обезбедиће се: изградња и планско коришћење изворишта „Јелашница”, заштита и уређење сливног подручја; унапређење инфраструктурне и комуналне опремљености; унапређење квалитета живљења локалног становништва стимулацијом постојећих и развојем нових делатности, у првом реду туризма и алтернативне сеоске економије, уз одговарајуће компензације, како за њихову реализацију, тако и за спровођење мера заштите простора и изворишта вода; задовољење рекреативних, спортских и културолошких потреба урбаног становништва из окружења; уређење грађевинског земљишта у насељима и зонама планираним за развој; и смернице за институционално-организациону и управно-контролну подршку коришћењу и заштити изворишта.

Графички прилог: Посебна намена простора

Институт за архитектуру и урбанизам Србије

Директор

др Саша Милијић

